

מידית של עודפי חלב.

2. אנו נערכים לקידום מכירות בדרכים שונות, כיד להתגבר לפחות על חלק מהשפעת העלאות המחירים על הביקושים למוצרים.
3. אנו עורכים מבצע רחב של היכרות עם השוק העולמי, אשר עשוי לשמש אלטרנטיבה מסויימת לשוק המקומי, גם ולוא במחירים הנמוכים הנהוגים כיום בשוק זה.

מן הראוי לסיים רשימה זו בהיערכות החשובה ביותר שיש לבצע לקראת העתיד הקרוב: יש

לצמצם במידת האפשר את כל ייצור החלב שמעבר למכסות הייצור, שכן חלב זה – שגם כיום מוכה את בעליו בכ־25% ממחיר המטרה ליצרן – יהווה נטל כבד ביותר על המערכת במצב של ירידת שיווק, ותמורה כלשהי בגינו מוטלת בספק רב.

הנהלת איגף החלב ב"תנובה" כבר פנתה אל ציבור היצרנים בנושא חשוב זה, כמעט בכל דרך אפשרית, ואנו מקווים למצוא הדים לפנייה זו בנתוני קבלת החלב מהמשקים בתקופה הקרובה ביותר.

יש לפעול לייצור כמות חלב אחידה במשך כל חודשי השנה

בנימין לב, שה"מ האגף לבעלי חיים, משרד החקלאות

תמונת מצב

ככל הנראה, ענף החלב עומד בפני תקופה קשה של ייצור חלב עודף בגלל ההקפאה או אף צמצום צריכת החלב על ידי האוכלוסיה, מצד אחד – והמשך גידול הייצור של החלב במשק החקלאי, מצד שני. במצב זה יש לעשות כל מאמץ אפשרי כדי לייעל את ייצור החלב וזאת במטרה כפולה:

(א) להוזיל את מחירו לצרכן ועל ידי כך להגדיל את צריכתו;

(ב) להגדיל את רווחיות ייצור החלב ובמשולב לצמצם את ייצור החלב במשקים המיצרים עודפים, תוך פגיעה כלכלית מינימלית במשקים אלה. בנושא זה יש אפשרויות רבות. בהמשך אתיחס לנושא הכאוב של חוסר איזון בייצור החלב במשך השנה.

חוסר האיזון בייצור החלב בחודשי השנה השונים הוא אחד הגורמים המיקרים את ייצור החלב בארץ כי הוא מחייב אגירת מלאי של אבקת חלב, חמאה, גבינות קשות וכדומה בחודשי השיא של הייצור, ושימוש בהם בחודשי השפל בייצור. ייבוש החלב לאבקה, ייצור חמאה ושיחזורם מחדש עולה ממון רב, איחסון המוצרים תקופה ממושכת (וחלקם אף בקירור) במיוחד בתנאי האינפלציה והמימון הקיימים,

מכביד במידה נוספת וגורם לייקור ניכר של ייצור החלב. צמצום הפער בייצור בחודשי השנה השונים ימנע חלק גדול מהוצאות אלה.

הסיבה לייצור החלב השונה במרוצת חודשי השנה היא בחלקה בבחינת "כוח עליון" – השפעות האקלים והעונה על התנובה והפוריות שכתוצאה מהן מתרכזות ההמלטות וייצור החלב המירבי בחורף ובאביב. בחלקה היא מעשה אדם המכוון את עונת ההמלטה במטרה לקבל תנובת חלב ופוריות מירבית מפרותיו. תופעה זאת קיצונית בעמקים החמים ופחותה ביתר חלקי הארץ. העונתיות בהמלטת הפרות וכתוצאה מזאת חוסר האיזון בייצור החלב השנתי עשויים לגבור כתוצאה מהמלצות מקצועיות, המתבססות על המחקרים של ד"ר ר. ברענן. מחקרים אלה מצביעים על פגיעה בתנובת הפרות ובפוריותן ועל הנזק הכלכלי הנגרם כתוצאה של הזרעת הפרות ברב חלקי הארץ בחודשי הקיץ המאוחרים.

מסקנות המחקרים האמורים קוראת להימנעות מהזרעת הפרות בחודשים אלה ברוב אזורי הארץ. מצד שני אפשר לייצר יותר חלב בחודשי השפל ולגרום להמלטת הפרות בחודשים פחות נוחים אבל זה כמובן יפגע

בתנובה ובפוריות; כתוצאה מכך ייצור חלב זה יקר יותר.

עד היום לא היתה כל פעולה כדי לגרום לייצור כמות חלב אחידה בכל חודשי השנה והמשקים נוהגים לפי שיקולים כלכליים שלהם, כיצד לייצר את החלב בצורה היעילה ביותר. על ידי כך הם גורמים להגברת העונתיות בייצור החלב, נוגדים את האינטרסים של כלל הענף בארץ, ייעולו ורווחיותו. משיקולים כלכליים כלל ארציים יש לפעול במטרה של ייצור חלב אחיד ככל האפשר במשך כל השנה. אין הדבר צריך לפגוע ברווחיות הייצור במשקים כי ניתן לפצות את היצרנים על הפגיעה ברווחיותם על חשבון חלק מהחסכון כתוצאה ממניעת הצורך לייצר ולאחסן אבקת חלב, חמאה וגבינות קשות לשימוש בתקופה מאוחרת יותר. כך רווחיות ייצור החלב במשקים לא תיפגע ומחיר החלב לצרכן יחול. הוזלת מחיר החלב לצרכן עשויה להשפיע חיובית על צריכת החלב והגדלת מכסות הייצור. זאת ועוד, הירידה בתנובת החלב של הפרות הממליטות בתקופה פחות נוחה והתשלום הגבוה יותר עבור החלב המיוצר בעונת שפל הייצור תצמצם במידת מה את עודפי החלב המיוצרים, ללא פגיעה כלכלית בייצור החלב באותו משק.

ייצור החלב במרוצת חודשי השנה

לפי נתוני המועצה לחלב שסוכמו בשנים האחרונות, פער ייצור החלב בין חודש בו ייצור החלב בשיא וחודש השפל נע בין 19.5 ל-25% בשנים שונות, בממוצע כ-22%. שיווק החלב החודשי מושפע מהתאריך בו נופלת השבת באותו חודש, כך אם השבת ביום האחרון של החודש, שיווק החלב מאותו יום עובר לחודש הבא, מצב זה עלול להתבטא בכ-3% מהכמות החודשית. גם לשנה מעוברת ולמועדי החגים השפעה מסויימת.

הפער בין חודש השיא לחודש השפל נשאר די

התפלגות הייצור החודשי של החלב על פני שנים*
(באחוזים)

חודש	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	ממוצע
אפריל	8.85	8.75	9.02	8.80	8.81	8.84	8.82	
מאי	9.33	9.16	9.23	9.05	9.15	9.12	9.14	
יוני	9.02	8.74	8.64	8.90	8.76	8.69	8.67	
יולי	8.87	8.48	9.06	8.63	8.72	8.61	8.58	
אוגוסט	8.37	8.46	8.54	8.09	8.29	8.21	8.09	
ספטמבר	7.79	7.78	7.81	7.66	7.71	7.62	7.52	
אוקטובר	7.79	7.87	7.82	7.77	7.80	7.78	7.77	
נובמבר	7.46	7.56	7.72	7.56	7.60	7.66	7.70	
דצמבר	7.73	7.94	7.91	8.04	7.96	8.06	8.08	
ינואר	8.05	8.30	7.98	8.21	8.24	8.32	8.40	
פברואר	4.74	7.90	7.76	7.87	7.88	7.95	8.05	
מרץ	9.00	9.06	8.51	9.42	9.08	9.14	9.18	
סה"כ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		
שיא	9.33	9.16	9.23	9.42	9.15	9.14	9.18	9.23
שפל	7.46	7.56	7.72	7.56	7.60	7.62	7.52	7.58
הפרש	1.87	1.60	1.52	1.86	1.55	1.52	1.66	1.65
הפרש ב-%	25.06	21.16	19.5	24.6	20.40	19.90	22.00	21.80

* המקור: השנתונים של המועצה לחלב.

את הצורך של עיבוד נוסף, איחסון ושיחזור החלב, לאחר מכן. לשם כך צריך לעודד את היצרנים לייצר יותר חלב בחודשי השפל בייצור ולכוון את מועד ההמלטות של הפרות בהתאם; אפשר להתחיל בעגלות. ייצור חלב בחודשים הלא נוחים גורם הפסדים (תנובה ופוריות נמוכים יותר), לכן יש לפצות את היצרנים על הפסדים אלה. המקור למימון יכול להיות חלק מהחסכון בהוצאות כתוצאה משימוש ישיר בחלב זה. יש מספר אפשרויות לעידוד ייצור החלב בחודשי השפל בייצור, כגון: מחיר שונה לחלב בחודשי השיא והשפל, תוספת מחיר לתוספת החלב שתיוצר בחודשי השפל, תוספת מכסת ייצור חלב לחלב הנוסף בחודשי השפל, ועוד. אשר לטענה של קיפוח משקי העמקים החמים שאין באפשרותם לייצר חלב בחודשי השפל, ניתן להוציאם מהסדר זה.

מוצע בזה שהנושא יועלה לדיון בהנהלת מועצת החלב, תוך תקווה שזו תסכם המלצה חיובית. תוקם ועדה שתציע את הדרך המעשית לביצוע. לאחר מכן יובא הדבר לדיון והחלטה במוסדות המתאימים.

סיכום

בארץ מיוצר 20–25 אחוז יותר חלב בחודשי השיא מאשר בחודשי השפל בייצור. חוסר האיוון מחריף, אם לוקחים בחשבון גם את חלב הצאן והעיונים, ובמיוחד ההמלטות לגבי הכוונת עונת ההזרעה וההמלטה שהובאו לאחרונה. מצב זה מייקר את ייצור החלב בגלל הצורך בעיבודו, איחסונו ושיחזורו החלקי כדי לספק חלב ומוצרי חלב בחודשי השפל בייצור. מוצע בזה לפעול להגברת ייצור החלב בחודשי שפל הייצור והקטנת ייצורו בחודשי השיא כדי להוזיל ולייעל את תהליך אספקת החלב ומוצריו לאוכלוסייה בארץ, וכך גם להגדיל את צריכתו.

יציב בשבע השנים האחרונות. עם זאת, חלה תזוזה במועד חודש השיא והשפל. חודש השיא זו ממאי למרץ וחודש השפל זו מנובמבר לספטמבר. החודשים בהם הייצור הוא מעל הממוצע נשארו פחות או יותר אותם החודשים בכל השנים האחרונות. באזור העמקים החמים בהם יש הכוונה של עונת ההמלטה, חודשי השיא והשפל אותם החודשים – שיא הייצור במרץ ושפל הייצור בספטמבר. אבל הפער קיצוני הרבה יותר: בחודשי השיא מגיע ייצור החלב קרוב לפי 3 מאשר בחודשי השפל. למעשה, המצב לגבי עונת השיא והשפל בייצור החלב חריף עוד יותר משהוא מצטייר מעקומת שיווק החלב למחלבות, כי מצטרף לכך גם חלב צאן ועיונים. אצלם העונתיות חריפה הרבה יותר. בצאן הייצור בחודש השיא פי 7–8 בהשוואה לחודש השפל ובעיונים יש חודשים בהם אין כמעט כל ייצור חלב כלל.

גורם נוסף שיש לקחת בחשבון הוא צריכת החלב ומוצריו. עקומת צריכת החלב ומוצריו במשך חודשי השנה שונה מעקומת הייצור. צריכת החלב ומוצרי חלב שונים גדולה דוקא בחודשי הקיץ המאוחרים כאשר ייצור החלב קטן וזה מקשה עוד יותר על המצב.

אי הורעת הפרות בחודשי הקיץ המאוחרים ברוב האזורים בארץ, כפי שממליץ ד"ר ברענן, תביא לכך שהפער בין חודשי השיא בייצור וחודשי השפל בייצור יגדל ויגרום לכך שעודפי החלב בחודשי השיא יהיו רבים עוד יותר משהם היום. יוצא מזה שהכמות אשר יהיה צורך לעבד לאבקת חלב, חמאה וגבינות קשות ולאחסנה לאחר מכן תהיה רבה עוד יותר ותכביד עוד יותר על כלכלת הענף.

הפתרון – עידוד הייצור בחודשי השפל

ענף ייצור החלב בארץ צריך להיות מעוניין שייצור החלב ואספקתו למחלבות יהיה מותאם עד כמה שאפשר לצריכת החלב ומוצריו במשך חודשי השנה. דהיינו, כמות אחידה של חלב במשך כל חודשי השנה, או אפילו שינוי עקומת הייצור בהתאם לשיווק החלב ומוצריו במשך השנה, כדי לאפשר שימוש ישיר בחלב ולמנוע